

URBANISTIČKI ZAVOD DALMACIJE - SPLIT 1947.-2004. I ZBRINJAVANJE NJEGOVA AHIVA

UDK: 71:061.6](091)(497.5 Split) "1947/1994"
002:71](497.5 Split) "1947/2002"
930.253:71(497.5 Split) 1947/2002

DRAGUTIN MATOŠIĆ
Matoševa 48
21000 Split, HR

Stručni rad

Primljeno: 15. 11. 2003.

Nakon deset godina ratne i poratne agonije Urbanističkog zavoda Dalmacije u Splitu ta se stara i renomirana institucija, ostavši već početkom devedesetih bez iskrene podrške i poslova dotadašnjih naručitelja, od otvaranja stečaja krajem 2001. godine konačno i formalnopravno gasi. Nije nimalo utješno da time samo slijedi sudbinu većine takvih institucija u nas, s posljedicama u prostoru koje su svima poznate. U povodu njezine skore likvidacije, predmet ovog osvrta je krajnje sažeta povijest institucije i zbrinjavanja njezina arhiva i obimne dokumentacije.

POVIJEST, DJELATNOST, ULOGA, DOSEZI I KRAJ INSTITUCIJE

Urbanistički zavod Dalmacije u Splitu (dalje URBS) prva je i najznačajnija urbanistička planerska i znanstvenoistraživačka institucija u Splitu i Dalmaciji u prošleme stoljeću, jedna od najstarijih i najvećih takvih institucija u nas, jedinstvena po svojoj organizacijskoj strukturi, širini svoje stručne djelatnosti i multidisciplinarnom kadrovskom sastavu. O tome svjedoči obimna produkcija prostornih i urbanističkih planova, studija, programa i projekata URBS-a, pa i obiman znanstve-

no-istraživački rad u svim granama njegove djelatnosti, a sve u suradnji s brojnim našim i svjetskim suradničkim institucijama i najkompletnijih stručnjacima. Najveći dio tih planova, projekata i istraživanja ostvaren je na području Splita i Dalmacije, ali i šire, od Istre do Ulcinja te od Visa do Novog Travnika. To je vidljivo i iz Pregleda arhiva i dokumentacije Urbanističkog zavoda Dalmacije-Split (URBS) 1947-2002. (dalje Pregled), koji je, u očekivanju likvidacije tvrtke, izrađen u suradnji s Državnim arhivom u Splitu, a uz podršku Grada Splita i Društva arhitekata Splita.¹

Status institucije mijenjao se od oblasne ustanove, preko državnog do društvenog privrednog poduzeća te na kraju dioničkog društva. Od osnutka krajem 1947. do 1954. djeluje kao ustanova različitih naziva, u skladu s odlukama osnivača: od kraja 1947. do početka lipnja 1948. godine to je *Urbanistički centar - Split* pri Planskoj komisiji Oblasnog narodnog odbora Dalmacije, odnosno, prema tadašnjem pečatu ustanove, *Urbanistički centar Dalmacije* pri Oblasnoj planskoj komisiji; nakon toga, od 1. lipnja 1948. do 29. siječnja 1950., djeluje kao Ured za urbanizam i regulaciju - Split pri Povjereništvu građevina Oblasnog NO-a, a od početka 1950. do pred kraj 1951. godine je Urbanistički zavod pri Narodnom odboru Oblasti Dalmacije, odnosno Urbanistički zavod Dalmacije. Kad je ukinut NO Oblasti Dalmacije, Zavod, koji se u međuvremenu našao u nadležnosti Narodnog odbora grada Splita, od 1. studenog 1951. godine nastavlja rad kao Centar za područje Dalmacije Urbanističkog instituta NR Hrvatske.

Rješenjem Narodnog odbora grada Splita od 30. prosinca 1953. dotadašnja se ustanova odvaja od Urbanističkog instituta NRH i 11. siječnja 1954. godine upisuje u popis državnih privrednih poduzeća kao Urbanistički projektni biro-Split, koji dalje posluje kao samostalna stručna organizacija po principu dohotka, pa svoju djelatnost proširuje i na projektiranje objekata visokogradnje. Od 1955. Biro formira tri odjela: za urbanizam, za arhitekturu i za povijest graditeljstva, a od travnja 1957. godine mijenja naziv u Urbanistički biro - Split i širi dotadašnji predmet poslovanja i na pripremu i racionalizaciju stambe-

ne izgradnje i dr. U to se doba provođenja stambene reforme u Birou obavljaju i poslovi koji su početak djelatnosti kasnije osamostaljenih institucija za pripremu građevinskog zemljišta i stambenu izgradnju.

Krajem 1966. godine Urbanistički biro Split traži promjenu statusa poduzeća u samostalnu ustanovu Urbanistički zavod Split, ali ga Okružni privredni sud početkom 1967. odbija tako registrirati radi prigovora o zaštiti firme tada još postojećeg Urbanističkog zavoda Kotara Split. Godinu dana kasnije poduzeće se registrira kao Urbanistički zavod Dalmacije – Split, skraćeno URBS - SPLIT s kojim Zavod djeluje od 17. siječnja 1968. do 1. srpnja 1993. Tako se Zavod vraća nazivu iz 1950. i 1951., kada je bio ustanova, odustavši, silom prilika, da to ponovno postane i zadržavši status samostalnog poduzeća.²

Nakon pretvorbe 1993. Zavod postaje dioničko društvo, Urbanistički zavod Dalmacije Split d.d., ali bez posla još od 1993. i zaposlenih od 1997. godine, a - nakon višegodišnjih neuspješnih pokušaja sanacije i obnove djelatnosti - od 6. prosinca 2001. konačno u stečaju i - nakon prodaje preostale imovine - pred likvidacijom .

Djelatnost URBS-a razvijala se u skladu s potrebama grada Splita i Dalmacije, a može se pratiti kroz rješenja o osnivanju i registraciji. Djelokrug poslova Urbanističkog centra Dalmacije do 1. lipnja 1948. je prikupljanje podataka, utvrđivanje stanja, davanje prognoze, postavljanje osnovnih smjernica regulacije, a djelokrug poslova Ureda za urbanizam i regulaciju 1948. i 1949. jest izrada regulacijskih planova važnijih industrijskih i turističkih centara, a posebno rad na pripremi podloga za izradu regulacijskog plana grada Splita i utvrđivanje lokacija na području Dalmacije. Zadaća Urbanističkog zavoda Dalmacije od 1950. godine jest “tehnička izradba generalnih urbanističkih planova za područje Oblasti Dalmacije”.

Urbanistički projektni biro (1954.-1957.) registriran je za izradu urbanističkih i regionalnih planova i projekata komunalnih objekata, rekonstrukciju i adaptaciju povijesnih objekata i ambijenata, investicijske elaborate, geodetski premjer kao podlogu za izradu regulacija,

arhitektonsko projektiranje, izdavanje stručnih publikacija, priređivanje izložaba itd., a Urbanistički biro i za organiziranje provođenja i realizacije planova, znanstveno istraživanje i proučavanje povijesti graditeljstva, racionalizaciju stambene izgradnje, pružanje usluga investitorima u izgradnji i dr.

Shema tadašnje organizacijske strukture Urbanističkog biroa - Split *objavljena je u prvome broju časopisa Urbs 1957. godine.*

Grananje djelatnosti tražilo je najprije formiranje posebnih grupa, a ubrzo i odjela za **urbanizam** (s grupom za projektiranje niskogradnji, pretečom kasnijeg Odjela za infrastrukturu), **povijest graditeljstva** (s grupom za izvođenje radova iskopavanja, istraživanja, konzervacije i uređenja Dioklecijanove palače, kao i “rekonstrukcije i adaptacije povijesnih spomenika i objekata” te **arhitekturu i građevinarstvo** (s grupama za statiku i za organizaciju izgradnje), jer već 1956. godine Narodni odbor Općine Split povjerava Birou realizaciju urbanističkog plana grada Splita i organizaciju stambene izgradnje.³

Uoči početka izrade Generalnoga urbanističkog plana Splita, uz poticaj i podršku Odjela za urbanizam, građevinarstvo i komunalne poslove Skupštine općine Split i Komisije za *urbanistički plan SO Split*, sredinom šezdesetih godina Urbanistički se biro počinje ubrzano profilirati ponajprije u jaku urbanističku planersku instituciju koja se krajem šezdesetih kadrovski ekipira stručnjacima raznih profila potrebnih urbanističkom i prostornom planiranju, te svoju djelatnost širi i organizira preko odjela za regionalno i urbanističko planiranje, urbanističko projektiranje, provođenje regulacije, graditeljsko naslijeđe, arhitektonsko i građevinsko projektiranje te infrastrukturu. Za potrebe izrade dijela Projekta Južni Jadran, poslije i Projekta Gornji Jadran, formira posebnu radnu grupu, dok građevinska grupa već otprije radi na iskopavanju, konzervatorskim radovima, obnovi, rekonstrukciji i uređenju Dioklecijanove palače. Za Skupštinu Općine Split priprema se posebni broj časopisa *Urbs*, kojim se Općini polaže račun o dotadašnjem radu i postignućima Urbanističkog biroa u planiranju Grada i daje pregled

dotadašnjih urbanističkih planova, te dokazuje podobnost i spremnost te institucije da preuzme ulogu gradskog urbanističkog zavoda.⁴

Nakon neuspjelog pokušaja da se Biro fuzionira s Urbanističkim zavodom Kotara Split, od 1968. je registriran i sve do pretvorbe djeluje kao Urbanistički zavod Dalmacije - Split (dalje: URBS). Zavod je nastavio raditi kao privredno poduzeće, koje, međutim, prihvaća gotovo sve obveze prema Općini Split i drugim zainteresiranim općinama Dalmacije koje bi imao kao njihov zavod-ustanova. Sličan proces prolazila je i ustanova iz koje je nastalo Poduzeće za izgradnju Splita (PIS), koje će dugo biti glavnim partnerom URBS-a u programiranju i planiranju izgradnje i prostornog uređenja Grada.

Urbanistički zavod Dalmacije - Split se, uz dotadašnju djelatnost, registrira i za pripremu elemenata za određivanje smjernica urbanističke politike, snimanje, istraživanje, proučavanje i analiziranje povijesnih objekata, ambijenata i područja te izradu projekata rekonstrukcije i asanacije graditeljskoga naslijeđa, nadzor nad realizacijom planova i projekata, izradu znanstvene, tehničke i urbanističke dokumentacije, izradu ekspertiza i davanje stručnih mišljenja, a Zavod je nastavio obavljati i dotadašnje pomoćne djelatnosti: pripremanje i postavljanje izložaba, izdavanje stručnih publikacija i dr.

Kad je nakon uspješnog sudjelovanja u Projektu Južni Jadran početkom godine 1970. Urbanistički zavod Dalmacije - Split upisan u registar tvrtki s preporukama za buduće projekte UNDP-a (Projekt Gornji Jadran i dr.),⁵ imao je 109 zaposlenih, a organizacijska shema Zavoda 1972., objavljena u *Urbsu* 1973. godine,⁶ ostvarena je s tadašnjih već 126 zaposlenih (PRILOG 1). Tada se posebno razvija Odjel za regionalno i urbanističko planiranje, poslije prostorno planiranje, a javlja se i potreba formiranja novih samostalnih radnih grupa za vojni urbanizam i za istraživanje, programiranje i planiranje stambene izgradnje, koja se poslije angažira i na drugim zadaćama (regulacijski plan Novog Travnika, općinski prostorni planovi, izrada modela za prijedlog Gradske zajednice općina Split, ACY marine i dr.).

PRILOG 1, Shema organizacije Urbanističkog zavoda Dalmacije - Split 1972.

Godine 1983. prvi se put sklapa ugovor o uređenju odnosa između Općine Split i Urbanističkog zavoda Dalmacije - Split, a slične ugovore ili sporazume o poslovno-stručnoj suradnji Zavod ima i s većinom dalmatinskih općina te s općinom Novi Travnik u BiH. S razvojem djelatnosti stalno raste i broj zaposlenih u Zavodu, pa ih je 1985. godine 136, a najviše 1988. godine, 139, pa onda 1989. opet 136; zatim se smanjenje broja zaposlenih ubrzava, pa ih je 1991., kada je Zavod prvi put u svojoj povijesti u gubitku, 109 (kao 1970.!), 1993. ih ima 75, a 1994. godine još uvijek 66 djelatnika, ali već bez ikakva posla jer Grad te godine osniva Zavod za urbanizam i ekologiju, a i Županija već priprema osnivanje svojega Zavoda za prostorno uređenje.

Od 1992. godine Urbanistički zavod Dalmacije je u pretvorbi, a od 1994. dioničko društvo u sanaciji, pa u Zavodu ostaje samo desetak zakonom zaštićenih ljudi bez posla. Na SOS- poruke iz tonućeg URBS-a svim nadležnim institucijama samo je Ministarstvo graditeljstva i zaštite okoliša svojim pismom od 27. svibnja 1994. (Mišljenje o daljnjem djelovanju Urbanističkog zavoda Dalmacije) reagiralo upozorenjem da se planovi prostornog uređenja ne mogu privatizirati, uz apel "da se u području prostornog planiranja i prostornog uređenja sačuvaju iskusni stručnjaci i institucije s dugogodišnjom reputacijom potrebiti i hrvatskoj državi i županijama", te da sukladno tome "treba spriječiti osipanje kvalitetnog stručnog kadra koji je u Urbanističkom zavodu Dalmacije imao značajnu ulogu, osobito u planiranju prostora jadranskog područja". Svi ostali su se oglušili. Urbanistički zavod Dalmacije je zato od 1997. do otvaranja stečaja krajem 2001. godine bez uposlenih i postoji još samo u registru Trgovačkog suda u Splitu.⁷

Za sve vrijeme svojega aktivnog djelovanja od 1947. do 1993. Zavod pokriva ponajprije potrebe Splita i većeg dijela Dalmacije (PRILOG 2), premda se povremeno angažira i izvan toga područja, od Istre do Ulcinja i susjednih područja BiH, a sudjeluje i u izradi Prostornog plana SR Hrvatske.

PRILOG 2, Grafički prikaz rasprostranjenosti djelatnosti URBS-a početkom sedamdesetih godina, objavljen u *Urbsu* 1973.

URBS je tijekom svojega dugog djelovanja iznjedrio jezgre nekoliko kasnije značajnih samostalnih stručnih i znanstvenoistraživačkih institucija u Splitu. Tako Odjel za organizaciju stambene izgradnje Urbanističkog biroa, koji je osnovan 1. svibnja 1957., od 1. siječnja 1959. postaje Uprava za organizaciju stambene izgradnje, još uvijek pri Urbanističkom biou Split, koja se zatim odvaja od Biroa i djeluje samostalno do 3. kolovoza 1960. godine, kada je postala Zavod, pa potom Fond za stambenu izgradnju, iz kojega 1. siječnja 1966. godine nastaje Poduzeće za izgradnju Split (PIS), od 1978. Zavod za izgradnju Splita (ZIS), pa poslije opet PIS.⁸ Kad je Split, na inicijativu Urbanističkog zavoda Dalmacije, dobio priliku da postane sjedištem međunarodnoga koordinacijskog centra za integralno planiranje, kao sastavnice Mediteranskog akcijskog plana (MAP), koji će, u skladu s odlukama Barcelonske konferencije mediteranskih zemalja 1975. godine razvijati metode i praksu usklađivanja razvoja i zaštite čovjekova okoliša na Sredozemlju, u krilu Zavoda nastaje Centar za regionalne aktivnosti Programa prioriternih akcija, osnovan uz podršku UNEP-a, a djeluje od 1978. kao samostalna organizacijska jedinica Zavoda, s perspektivom potpunog osamostaljenja ostvarenog 1990. godine.⁹ URBS je i među inicijatorima osnivanja općinskog Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu, inicijator i suosnivač Mediteranskog centra za graditeljsko naslijeđe Sveučilišta u Splitu te inicijator Postdiplomskog studija zaštite i revitalizacije graditeljskog naslijeđa, koji su godine 1975. osnovali Sveučilište u Splitu i Arhitektonski fakultet u Zagrebu,¹⁰ a dio njegovih stručnih kadrova je od 1994. godine i u tada osnovanom gradskom Zavodu za urbanizam i ekologiju u Splitu, sada Službi za prostorno planiranje. Ostatak nekoć brojnog i raznovrsnog specijaliziranog kadra URBS-a se nakon prestanka aktivnog djelovanja te institucije silom prilika raspršio u arhipelagu novih malih tvrtki njegove dijaspore.

Premda pregled i valorizaciju obimnog i raznovrsnog opusa URBS-a treba prepustiti monografiji te institucije koja je u pripremi, spomenut ćemo samo najvažnije planove URBS-a. To su: Direktivna regulacijska osnova grada Splita 1950./1951. i prvi urbanistički planovi ili studije Benkovca, Biograda, Blata na Korčuli, Drniša, Hvara, Imotskoga, Kaštela, Knina, Korčule, Omiša, Ploča, Sinja, Skradina, Trogira i dr., niz planova i studija u okviru projekata Južnog i Gornjeg Jadrana 1968.-1972., među kojima su Regionalni plan Splita, Studija Autoceste Split-Zagreb i Studija razvoja Šibenika (sve 1970.), Generalni plan otoka Hvara i dr., sve u suradnji s londonskom tvrtkom *Shankland, Cox & Associates*, Generalni urbanistički plan Splita (1978., PRILOG 3), te Trogira i Omiša, općinski prostorni planovi za većinu dalmatinskih općina, Prostorni plan Zajednice općina Split, odnosno Dalmacije (1982.), Srednjoročni plan uređenja prostora općine Split (SPUPOS) 1986.-90., te brojni realizirani provedbeni urbanistički planovi u Splitu, Dalmaciji i Novom Travniku.

Te je zadaće u početku obavljao Odjel za urbanizam, pa grupa za jadranske planove i nakon toga Odjel za regionalno i urbanističko planiranje, poslije, do kraja aktivnog djelovanja URBS-a, Odjel za prostorno planiranje. Odjel su vodili Berislav Kalogjera (osnivač), pa Ivo Šimunović i dr.¹¹

PRILOG 3, GUP - centar Split

Oko 1970. godine iz dotadašnjeg su Odjela za urbanizam i njegove grupe za niskogradnju, te samostalne grupe za zadaće u okviru projekata Južnog i Gornjeg Jadrana nastala tri samostalna i specijalizirana odjela: Odjel za regionalno i urbanističko planiranje, Odjel za urbanističko projektiranje i Odjel za infrastrukturu. Odjel za urbanizam, koji je samostalna organizacijska jedinica URBS-a od 1955. godine, kasnije, od 1970. gdje je početak rečenice? Odjel za urbanističko projektiranje, nakon razrade Direktivne regulacione osnove Splita, tijekom urbanistički plodnih šezdesetih i sedamdesetih izrađuje niz uglavnom ostvarenih provedbenih planova i urbanističkih projekata u Splitu i njegovoj bližoj okolini, te programe za natječaje i sve značajnije provedbene planove na Splitskom poluoto-

ku (poluotok Marjan, Groblje Lovrinac, Split 3, Žnjan) i dr. Odjel su vodili Berislav Kalogjera, Milorad Družević, Eduard Katačić i Mihovil Antičević.

Odjel za povijest graditeljstva, također osnovan 1955. godine, koji poslije mijenja naziv u Odjel za graditeljsko naslijeđe, obavlja istraživanja u Dioklecijanovoj palači od 1955. do 1982., s obnovom i uređenjem Peristila, Vestibula, zapadnih i dijela istočnih substrukcija, tzv. Podruma, sa središnjom dvoranom i spojem Peristila i obale (PRILOG 4), izrađuje projekte obnove jugoistočne kule Palače, sklopa nekoliko srednjovjekovnih i dugih zgrada za potrebe URBS-a, Iza Vestibula 4 i 1, Radničkog sveučilišta u Dioklecijanovoj ulici, projekte konzervacije antičkih ostataka i obnove kuće na istočnom uglu Dioklecijanove ulice i Peristila, s glavnim pročeljem na Peristilu (u suradnji s Nevenom Šegvićem), Centra za regionalne aktivnosti Programa prioritetnih akcija UNEP-a na Peristilu, te stambeno-poslovne zgrade u Nepotovoj ulici. Pri obnovi, rekonstrukciji i konzervaciji tih objekata ostvareno je jedinstvo znanstvenoistraživačkog i projektantskog rada, a istraživanja se prvi put provode i s gledišta tehničkih znanosti (konstrukcija, materijal i tehnologija građenja, funkcija i dr.).¹² U istraživanjima se koriste sredstva i suradnja inozemnih fondova i znanstvenih institucija, kao što je bilo zajedničko istraživanje jugoistočnog i sjevernog dijela Dioklecijanove palače 1968.-1974. godine koje su zajednički vodili Urbanistički zavod Dalmacije i Univerzitet Minnesota iz Minneapolisa, SAD, pod pokroviteljstvom Smithsonian instituta iz Washingtona.¹³ U Odjelu su izrađeni i urbanistički projekti revitalizacije starog naselja Primošten i starog Stobreča, projekt Marine Kremik u Primoštenu i Provedbeni urbanistički plan Povijesne jezgre Splita 1990./91., te je organizirano i koordinirano iskopavanje, istraživanje i obnova istočnih podruma Dioklecijanove palače 1989.-1993. Odjel je osnovao i najduže vodio Jerko Marasović, pa Zdeslav Perković i Desa Ora-Čečuk. Znanstvenoistraživački rad Odjela je već nakon njegova prvog gašenja osamdesetih godina nastavljen u Mediteranskom centru za graditeljsko naslijeđe u Splitu.

PRILOG 4, Obnovljena središnja dvorana substrukcija Dioklecijanove palače (arhitekt: Jerko Marasović, statičar: Paško Kuzmanić i dr.)

URBS radom Odjela za arhitektonsko i građevinsko projektiranje već od pedesetih godina daje poseban prinos racionalizaciji i unaprjeđenju stambene izgradnje, od tipskih stambenih zgrada "URBS", koje se izvođe u Splitu i u nekoliko drugih gradova duž jadranske obale, od Pule do Ulcinja 1960.-65., do kasnijih istaknutih inovacijskih projekata i brojnih drugih značajnih i nagrađivanih ostvarenja u izgradnji turističkih, trgovačkih, poslovnih, školskih i drugih objekata. Povremeno se u Odjelu izrađuju i urbanistički projekti i provedbeni urbanistički planovi. Odjel su vodili Ivo Miličić, Lovro Perković, Ivo Mrkonjić i Srđan Šegvić.

U izgradnji Splita 3, a zatim i u pripremama za Mediteranske igre u Splitu 1979. istaknuo se i Odjel za infrastrukturu mnogobrojnim obavljenim zadacima, među ukupno njih više od stotinu, koliko ih je za MIS '79 obavio URBS. Odjel surađuje s ostalim radnim jedinicama u izradi planova prostornog uređenja, ali izrađuje i brojne samostalne studije, investicijske programe, planove prometa, projekte cesta i ulica, vodovoda, kanalizacije i toplovoda, uređenja terena, projekte koordinacije svih podzemnih komunalnih instalacija u stambenim, industrijskim i drugim zonama te studije utjecaja na okoliš i dr. Uz projekte kompletne infrastrukture Splita, Splita 3, Mediteranskih igara 1979. u Splitu, TTTS-a i Sportsko-rekreacijskog centra *Potočine* u Bolu, značajni su i projekti kanalizacijskog sustava Splita i cestovne obilaznice Splita. Odjel su vodili Stanislav Tedeschi (osnivač) i Željko Maroević.

Arhitekti i drugi za svoja ostvarenja u URBS-u više puta osvajaju nagrade *V. Kovačić*, *V. Nazor*, lista *Borba*, Nagradu grada Splita i druga priznanja, te brojne prve nagrade na urbanističkim i arhitektonskim natjecanjima od 1954. do 1992. godine, a priznanja Zavodu su njegov upis u registar suradničkih tvrtki UNDP-a 1970., Nagrada grada Splita 1972. "za stvaralački, znanstveni i istraživački rad na unaprjeđenju urbanizma i graditeljstva u splitskom regionu i u drugim područjima srednje i južne Dalmacije" te mnoga druga.¹⁴

Od 1963. do 1989. godine Urbanistički zavod Dalmacije u Splitu dodjeljuje godišnju nagradu za najuspješnija ostvarenja svojih djelatnika.

Urbanistički zavod Dalmacije u Splitu od 1957. do 1977. izdaje časopis *Urbs*, od 1969. do 1977. *Bilten*, a od 1978. godine interni *Mjesečni informator*, publicira svoje radove i priređuje izložbe u zemlji i inozemstvu (PRILOG 5).

PRILOG 5, *Urbs* 1969., *Urbs* 1972., Sveta Trojica - Split, Izložba 1972.

Stručnjacima Zavoda bilo je omogućeno doškolovanje na poslijediplomskim studijima, specijalizacijama i seminarima u zemlji i inozemstvu, te na studijskim putovanjima. Posebno mjesto u tome imala su predavanja u Zavodu istaknutih naših i stranih stručnjaka i znanstvenika o bitnim pitanjima struke, te domaćim i svjetskim iskustvima i dosezima urbanizma, graditeljskoga naslijeđa, arhitekture i infrastrukture (A. Albini, W. Allison, G. de Angelis d'Ossat, B. Bernardi, S. Breiner, I. Bröck, G. de Carlo, A. Ciborowsky, Đ. Čelić, N. Duval, E. Dyggve, B. Gabričević, A. von Gerkan, M. Glavički, B. Gušić, J. Jacobs, D. Johnson, K. Kähler, Z. Kolacio, M. Kolarič, A. Marinović-Uzelac, M. Mihovilović, V. B. Mušić, N. Pevsner, S. Planić, M. Prelog, M. Suić, N. Šegvić, V. Vavken, M. R. Wolfe i mnogi drugi).¹⁵

Na čelu URBS-a bili su: H. Smodlaka 1947.-48., B. Pervan 1948.-70., D. Matošić 1970.-82. i 1983.-85., B. Kalogjera 1982.-83., Ž. Maroević 1985.-86., S. Truta 1986.-90., V. Ivanišević 1990.-91. i O. Nikšić 1991.-94., a nakon pretvorbe V. Čupić 1994.-97., I. Šteko 1997.-99. i B. Šutić 1999.-2001.

Urbanistički zavod Dalmacije u Splitu svojim je iskustvom i kapacitetom bio nezamjenjiv oslonac općinama i gradovima za koje je radio, a prije svih gradu Splitu i njegovom užem okruženju (područje velike Općine Split, odnosno Gradske zajednice općina Split), a svojim je dugogodišnjim postojanjem i stručnim djelovanjem osiguravao kontinuitet njihova urbanističkog i prostornog planiranja. Tako je u Splitu bio angažiran na iniciranju, pripremi, izradi, razradi i reviziji svih generacija generalnoga urbanističkog plana grada od 1948. do 1993. godine, od Direktivne regulacione osnove grada Splita 1950./51., pa

do Konceptije novoga Generalnog urbanističkog plana 1992. Sličan je slučaj i s problematikom prometnog čvora u Gradskoj (putničkoj) i Sjevernoj (teretnoj) luci grada, kojom su se Urbanistički zavod Dalmacije u Splitu i brojni njegovi stručnjaci i vanjski suradnici također bavili za cijelo vrijeme 45-godišnjeg aktivnog stručnog djelovanja URBS-a.

Za sve to vrijeme institucija je, ma kako se u kojem razdoblju svojega rada zvala, imala podršku Grada, a kada je ta podrška 1991.-1994. prvi put izostala - institucija se ugasila. Treba napomenuti da podrška nikada nije značila dotaciju (jer je URBS od 1954. radio na tržištu urbanističkih i drugih stručnih usluga), nego dovoljan broj ugovorenih poslova. Od 1991. godine, kada je prvi put u svojoj povijesti poslovao s neznatnim gubitkom, URBS ostaje bez posla, pa je od 1994. dioničko društvo u sanaciji. Već je te godine, uz dopuštenje Povijesnog arhiva u Splitu, počela primopredaja dijela urbanističkog arhiva Gradu Splitu, novoosnovanom Zavodu za urbanizam i ekologiju (podloge, izglasane izmjene i dopune Generalnog urbanističkog plana 1978.-94., originalne matrice, panoi konceptije 1992. i radni materijali za novi GUP).

ZBRINJAVANJE ARHIVA I STRUČNE DOKUMENTACIJE

Primopredaja se, u skladu s Mišljenjem nadležnog Ministarstva graditeljstva i zaštite okoliša 1994. da “svu dokumentaciju prostornog uređenja treba sačuvati” i da se ona “ne može privatizirati”, nastavila i dovršila 2002. godine.

Arhiv Urbanističkog zavoda Dalmacije u Splitu posjeduje stručnu, plansku, urbanističko-prostornu, tehničku i znanstveno-istraživačku dokumentaciju, koja obuhvaća dugogodišnju produkciju svih radnih jedinica njegove osnovne djelatnosti i predstavlja, uz ostalo, svojevrsnu memoriju Grada o njegovom gotovo polustoljetnom urbanističkom planiranju, izgradnji i prostornom razvoju, a dobrim se dijelom odnosi i na prostorno planiranje Dalmacije, većine njezinih općina i šire, te na istraživanje i rekonstrukciju graditeljskoga naslijeđa u povijesnoj jezgri Splita s Dioklecijanovom palačom.

Dok je URBS bio u zakonskoj obvezi trajno čuvati navedeni dio arhiva i dokumentacije, za ostali, projektantski dio arhiva takve zakonske obveze nema, jer su tu dokumentaciju dužni čuvati organi uprave koji izdaju građevinske dozvole i njezini naručitelji. Unatoč tome, u URBS-u su se u pravilu jednako čuvale originalne matrice svih segmenta stručne dokumentacije, bez obzira je li to bila zakonska obveza ili nije, a izlučivale su se u pravilu samo nepotpune i suvišne kopije tih elaborata.

Nakon pretvorbe URBS-a u dioničko društvo situacija se objektivno izmijenila: Unatoč prvotnim nastojanjima da se ukupni arhiv i dokumentacija URBS-a tretiraju i sačuvaju kao nedjeljiva cjelina, nakon već citiranog Mišljenja Ministarstva graditeljstva i zaštite okoliša 1994. da se dokumentacija prostornog uređenja "ne može privatizirati" taj se cilj više nije mogao ostvariti, ne samo s obzirom na različit zakonski status brojnih segmenata razgranate osnovne djelatnosti Zavoda i pripadajućeg im tehničkog arhiva nego i zbog legitimnih zahtjeva pravnih sljednika naručitelja planske dokumentacije, Grada Splita i Županije splitsko-dalmatinske za ustupanje dokumentacije koju su ti naručitelji (Općina Split, dalmatinske općine i Zajednica općina Split) financirali; ni tadašnji zahtjev Mediteranskog centra za graditeljsko naslijeđe nije bio manje opravdan, jer se tamo nastavila djelatnost započeta u URBS-u.

Nakon Arhiva Dyggve, koji je 1986. godine, nakon prvog gašenja bivšeg Odjela za graditeljsko naslijeđe URBS-a, radi mikrofilmiranja, daljnjeg čuvanja i proučavanja, a u okviru priprema za obilježavanje 100. obljetnice rođenja E. Dyggvea, predan Zavodu za zaštitu spomenika kulture u Splitu, na zahtjev Grada Splita i Županije Splitsko-dalmatinske, koji su sredinom devedesetih osnovali svoje zavode, te Mediteranskog centra za graditeljsko naslijeđe, koji je nastavio znanstveno-istraživački rad bivšeg Odjela za graditeljsko naslijeđe URBS-a, s dopuštenjem Povijesnog arhiva tim je institucijama tijekom devedesetih predan pripadajući dio tehničkog arhiva i stručne dokumentacije, koji se nije mogao privatizirati.

Nakon toga se početkom 2000.g. pristupa analizi stanja arhiva i popisu zatečene dokumentacije, a sve radi izrade Pregleda arhiva i dokumentacije Urbanističkog zavoda Dalmacije - Splitu (URBS) 1947.-2002., uz nadzor, stručnu pomoć i podršku Državnog arhiva u Splitu. U očekivanju prestanka postojanja Urbanističkog zavoda Dalmacije - Split d.d., taj Pregled obuhvaća, uz popise prostorne i urbanističke planske dokumentacije, graditeljskog nasljeđa te fototeke i dijateke URBS-a, i prijedlog konačnog zbrinjavanja, odnosno raspored po institucijama korisnicima cjelokupnog arhiva i stručne dokumentacije URBS-a. Najsžažetiju i najpregledniju informaciju o tome daje na kraju tabelarni Pregled rasporeda po institucijama koje su preuzele dijelove arhiva i dokumentacije koji je sastavni dio Pregleda.

Budući da su neki popisi vrlo obimni, a svi nisu jednako sređeni, kao što nisu ni tehnički arhivi svih segmenata široke i raznolike osnovne djelatnosti URBS-a, svaki se segment prikazuje na način koji je uvjetovan njegovim sadašnjim stanjem, ali se u Pregledu daju preporuke i prijedlozi za sređivanje tog stanja kako bi svi dijelovi arhiva URBS-a bili jednako dostupni zainteresiranima. Za neke dijelove tehničkog arhiva koji nisu sasvim sređeni, detaljno popisivanje, dok se ne srede, nema smisla, što se ponajprije odnosi na infrastrukturu, arhitekturu, pa i urbanističko projektiranje (koje je, iznimno, ipak priloženo, kao potvrda te napomene), ali se daje opis stanja, popis i sadržaj primopredajnih akata i radni popisi za novoustupljene dijelove tih arhiva, kao dobra osnova za njihovo sređivanje u skladu s propisima.

Pregled pokazuje zadovoljavajući stupanj sačuvanosti arhiva URBS-a, premda se to s većom sigurnošću može reći za one dijelove arhiva koji su sređeniji, kao što su arhivi općeg sektora do pretvorbe, prostornog planiranja, novijeg dijela arhitekture, graditeljskoga nasljeđa i fototeke. Svim ostalim dijelovima nekadašnjeg arhiva, koji su nastali u URBS-u ili su mu bili povjereni na čuvanje i korištenje, kao što je Arhiv Dyggve, nakon sređivanja treba omogućiti primjereniji tretman, odnosno siguran i primjeren prostor i uvjete korištenja, kako bi bili dostupni svim zainteresiranim korisnicima.¹⁶

Pregled sadrži sve primopredajne akte i popise zatečene dokumentacije, kao podsjetnik za kompletiranje arhiva (uz knjige tehničkih

dnevnika i drugih indeksa u Zavodu izrađene dokumentacije, fototeke i biblioteke).¹⁷

U vrijeme izrade Pregleda u posljednjoj zgradi URBS-a, Iza Vestibula 1, nije zatečen arhiv integralnog planiranja, koji se čuva u osamostaljenom Centru za regionalne aktivnosti Programa prioritetnih akcija Mediteranskog akcijskog plana u Splitu, Kraj sv. Ivana 11, kao ni arhiv građevinske grupe, ugašene 1980. godine, grupe za stambenu izgradnju, jer nije zasebno vođen, niti, naravno, grupe za vojni urbanizam, čiji se tehnički arhiv, u skladu s posebnim propisima, nije ni čuvao u Zavodu.

Pregled arhiva i dokumentacije Urbanističkog zavoda Dalmacije - Split (URBS) 1947.-2002. poslužit će kao

- privremeni topografski vodič kroz arhiv,
- osnova za daljnje sređivanje i kompletiranje arhiva URBS-a te
- prilog monografiji URBS-a i osnova za njezinu izradu.

Pregledom arhiva i dokumentacije Urbanističkoga zavoda Dalmacije - Split (URBS) 1947.-2002. nije, dakle, dovršen, nego tek započet posao zbrinjavanja i sređivanja arhiva te institucije, koja se, nakon 45 godina aktivnog djelovanja i 55 godina postojanja, konačno i nepovratno gasi. Ostaje obveza da učinimo sve što je potrebno i moguće da nakon te nekoć značajne institucije ne izgubimo i njezinu obimnu memoriju, koja je ne samo dio povijesti Splita, Dalmacije i našeg urbanizma i prostornog planiranja nego i jedno od dragocjenih polazišta svakoga budućeg rada u toj oblasti.

ARHIV I DOKUMENTACIJA URBANISTIČKOG ZAVODA DALMACIJE - SPLIT

Pregled rasporeda po institucijama koje su od 1994. do 2002. preuzele dio arhiva

Arhiv odjela/grupe/cjeline	Raspored arhiva i dokumentacije od kolovoza 2002.g.
Opći sektor:	Institucije ili osobe koje su preuzele:

OPĆI ARHIV S RAČUNOVODSTVOM	Državni arhiv u Splitu	
BIBLIOTEKA	Grad Split, Služba za prostorno planiranje, Mediteranski centar za graditeljsko naslijeđe u Splitu, Državni arhiv u Splitu, Županijski zavod za prost. uređenje i Sveuč. knjižnica u Splitu	
FOTOTEKA I DIJATEKA	Mediteranski centar za graditeljsko naslijeđe u Splitu	
MAKETE	Grad Split, Služba za prostorno planiranje	
Alum. panoi s posljednje izložbe URBS-a 1987. u MHAS-u (40.g.)	Grad Split, Služba za prostorno planiranje	
Odjeli/cjeline osnovne djelatnosti:	Originali-matrice	Uvezani elaborati
REGIONALNO PROSTORNO I URB. PLANIRANJE (Dalmacija)	Županijski Zavod za prostorno uređenje	Drž. arhiv u pravilu po 1 primjerak, a ostalima raspoloživi dio
Novi Travnik, Natječaj i Regulac. plan Međuvode	Autoru/Općini Novi Travnik	Drž. arhiv u Splitu, Služba za prostorno plan. i Sveuč. knjižnica
GUP SPLITA I URBANISTIČKO PROJEKTIRANJE (Split)	Upravni odjel Grada za urb. i Služba za prostorno planiranje	Drž. arhiv, u pravilu po 1 primjerak, a ostalo Službi za prostorno planiranje i dr.
INFRASTRUKTURA I EKOLOGIJA	Grad Split, Služba za prostorno planiranje	Drž. arhiv u pravilu po 1 primjerak, ostalo Službi za prostorno planiranje grada i dr.
ARHITEKTURA I GRAĐEV. PROJEKTIRANJE	Grad Split, Služba za prostorno planiranje	Državni arhiv i Služba za prostorno planiranje Grada (uk. 2 elab.)
Radovi za stručne ispite	Autori	
GRADITELJSKO NASLIJEĐE (PG/GN)	Mediteranski centar za graditeljsko naslijeđe Split (MC)	MC-u u pravilu po 1 primjerak, a ostalima raspoloživi dio

Zasebni arhiv/cjelina: EJNAR DYGGVE ARHIV SPLIT	Ministarstvo kulture RH, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Splitu	
Samostalne radne grupe:		
GRAĐEVINSKA GRUPA uz GN	Nije zatečen zaseban arhiv	
INTEGRALNO PLANIRANJE	Centar za regionalne aktivnosti Programa prioriternih akcija Mediteranskog akcijskog plana UNEP-a u Splitu	
STAMBENA IZGRADNJA	Nije zatečen zaseban arhiv, osim djelomičnog popisa dokumentacije	
VOJNI URBANIZAM	Arhiv po spec. propisima čuvaju vojne vlasti	Državni arhiv u Splitu (2 elaborata)
Popisi dokumentacije:	Originali	Fotokopije
KNJIGE TEHN. DNEVNIKA i sl.	Državni arhiv u Splitu	Korisnici dokumentacije
Primopredajni akti	Državni arhiv u Splitu i dr.	Prema potrebi

Napomena: Nazivi radnih jedinica i cjelina u tabeli su opisni, jer su se tijekom vremena mijenjali

BILJEŠKE:

1. Zapisnikom o pregledu arhivskoga i registraturnoga gradiva Urbanističkog zavoda Dalmacije - Split d.d. od 15. rujna 1998.godine, Državni arhiv u Splitu odredio je smjernice za sanaciju stanja u pismohrani tvrtke, koja ih, već tada bez ijednoga djelatnika i pred likvidacijom, nije mogla provesti. Na inicijativu autora ovog teksta, Urbanistički zavod Dalmacije - Split d. d. mu 13. ožujka 2000. daje ovlaštenje za rad na Pregledu arhiva i dokumentacije Urbanističkog zavoda Dalmacije - Split (URBS) 1947.-2002., ali mu potrebne uvjete za rad nije mogao osigurati. Na molbu Državnog arhiva u Splitu, to je 14. lipnja 2001. osigurao Grad Split ugovorom kojim je određen sadržaj Pregleda i rok njegove izrade. Otvaranjem stečaja URBS-a d.d. 6. prosinca 2001., rad se nastavio, a Pregled je u izdanju Grada Splita i Društva arhitekata Splita konačno objavljen rujna 2002. godine.

2. Arhiv *Urbanističkog zavoda Dalmacije - Split*.
3. Arhiv *Urbanističkog zavoda Dalmacije - Split*, shema organizacije s tri prva odjela.
4. *Urbs* 6, 1966., Prostorni razvitak Splita, Urbanistički planovi i realizacije, 1965.-1966.
5. Faks-pismo Ujedinjenih naroda, New York, Program za razvoj UN (UNDP) od 6. ožujka 1970. o upisu *Urbanističkog zavoda Dalmacije - Split* na popis referentnih tvrtki UNDP-a za iduće zadaće.
6. *Urbs* (12), 1973., Urbanistički zavod Dalmacije - Split, 1947.-1972.
7. Arhiv *Urbanističkog zavoda Dalmacije - Split*
8. *Urbs* (1), 1957.; Arhiv J. Vojnovića, Split; *Mjesečni informator URBS-a* br. 4/78.
9. Arhiv Centra za regionalne aktivnosti Programa prioritetnih akcija (engl. kratica PAP/RAC) u Splitu Mediteranskog akcijskog plana (MAP) UNEP-a; Bilten URBS-a br. 9; UNEP = United Nations Environment Programme = Program Ujedinjenih naroda za okoliš.
10. Bilten URBS-a br. 9
11. *Urbs* (1), 6, 7 i (12), Bilten i Mj. informator URBS-a; Poglavlje 8.3 Pregleda; Bilten URBS-a = Bilten Urbanističkog zavoda Dalmacije - Split, 1969. - 1977. g. izdani su brojevi 1, 2, 3, 4-5, 6, 7, 8 i 9; Mj. informator URBS-a = Mjesečni informator Urbanističkog zavoda Dalmacije - Split, zatečeni brojevi 1978.-1986.; Pregled = D. Matošić: Pregled arhiva i dokumentacije Urbanističkog zavoda Dalmacije - Split (URBS) 1947.-2002., Izd. Grad Split, Gradsko poglavarstvo i Društvo arhitekata Splita (DAS), Split, rujna 2002.; Prema navedenim i drugim izvorima na čelu Odjela za prostorno planiranje poslije su bili i A. Bulić, I. Trumbić, J. Nizeteo, D. Matošić i S. Bjelajac
12. *Urbs* (1), (2), 4, 6, 7, (10) i (12); Bilten URBS-a.
13. *Urbs* (11), (13).
14. Arhiv *Urbanističkog zavoda Dalmacije - Split*.
15. Bilten i Mj. informator URBS-a.
16. U deset narednih godina i Državni se arhiv u Splitu mora organizacijski, prostorno i kadrovski pripremiti za prihvata dijela arhiva URBS-a privremeno ustupljenog navedenim institucijama, kao i drugih srodnih splitskih arhiva iz te oblasti, uključujući i adekvatno zbrinjavanje originalnih matrica planova i projekata, koje je u protivnom (ali samo dijelom) moguće zbrinuti u Hrvatskom muzeju arhitekture HAZU u Zagrebu. Bilo bi, naravno, primjerenije da arhiv nastao u Splitu tu i ostane, ali za to treba ostvariti sve potrebne uvjete ili će biti prepušten daljnjem propadanju. A taj se proces nedopustivog odnosa prema tom segmentu arhivske građe u Splitu u posljednjih desetak godina razmahao, ne samo u oblasti o kojoj je riječ i u kojoj trenutno nema ni jednog stručno kvalificiranog arhivara, već je duže nedostupan, ugrožen, a dijelom i uništen dio gradskog arhiva koji se po Zakonu mora tajno čuvati (stari planovi koji više nisu na snazi, građevinske dozvole i dr.).

17. Pregled, primopredajni akti u poglavlju 7, popisi u poglavlju 8. i 9.
18. Pregled, primopredajni akti u poglavlju 7., popisi u poglavlju 8. i 9.

L' ISTITUTO URBANISTICO DELLA DALMAZIA – SPLIT DAL 1947-2004 E LA CURA DEL ARCHIVIO

Riassunto

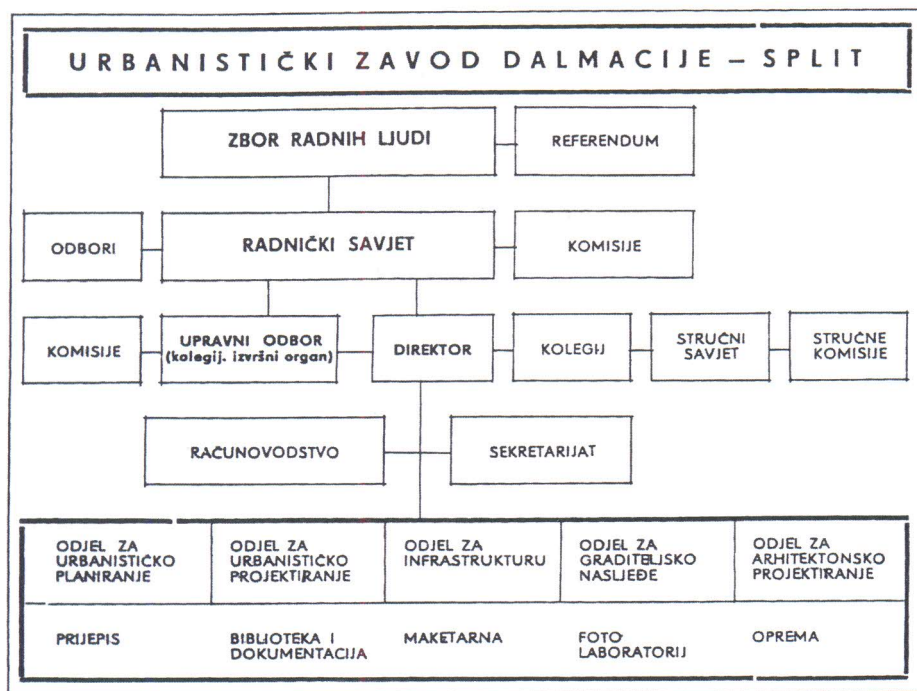
L' autore riporta la storia del lungo lavoro ed attività dell' Istituto Urbanistico della Dalmazia – Split, dalla fondazione dell' istituto quale un ente regionale, dopo trasformato in società per azioni e caduto in fallimento, alla sua liquidazione; nonché dei metodi di collocamento del suo voluminoso archivio e diversa documentazione.

L'Istituto Urbanistico della Dalmazia – Split (URBS) è il primo istituto scientifico per la pianificazione urbanistica e ricerche a Split e Dalmazia del scorso secolo, uno dei più vecchi in Croazia, e uno dei più grandi nella ex Jugoslavia, unico per la sua organizzazione strutturale, l'ampiezza delle attività professionali ed il personale multidisciplinare. Tutto quanto può essere confermato da una grande produzione dei piani regolatori urbanistici della zona, ricerche, programmi, progetti dell' URBS, elaborati in collaborazione con numerosi competenti esperti del paese ed esteri, nonché scienziati del settore, tutela del patrimonio edile, infrastruttura (edilizia residenziale, traffico ed ecologia), progettazione architettonica e regolamento edilizio di costruzioni sopraelevate dell'area. Nel periodo attivo, l'Istituto era competentemente in grado di elaborare i piani regolatori urbanistici per la città di Split e per la maggior parte della regione dalmata, e temporaneamente veniva impegnato anche fuori della zona, fino a Novi Travnik in Bosnia ed Erzegovina, a Pola e Ulcinj, mentre al livello nazionale partecipava nell'elaborazione del Piano regolatore della RS Croazia.

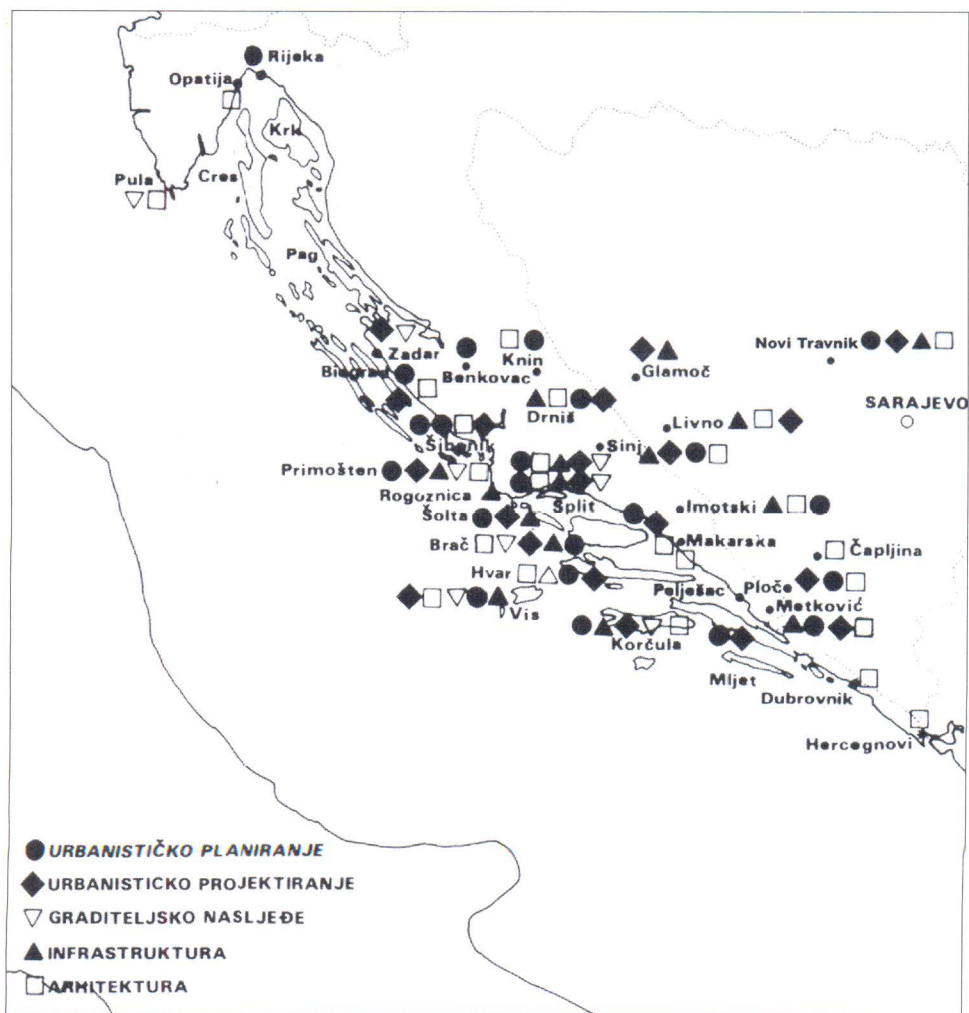
Quando quello, una volta, rinomato istituto cadde in fallimento dopo il lungo ed agonizzante periodo della guerra e del dopoguerra, in cooperazione con l'Archivio Nazionale a Spalato e con l' appoggio della Città di Split, l' aurore del articolo con pochi collaboratori, elaborò il Quadro dell'Archivio e Documentazione dell' Istituto Urbanistico della Dalmazia – Split, che fu pubblicato ed edito nel 2002 dalla Città di Split e Società degli architetti di Split (DAS). Il Quadro offre la revisione sistematica e lo schema del ricollocamento dell'archivio e della documentazione alle istituzioni, che la presero in custodia ed uso, fino alla consegna all' Archivio Nazionale a Split, nonché le proposte per il suo collocamento e adeguata sistemazione, per poter essere accessibile a tutti gli interessati.

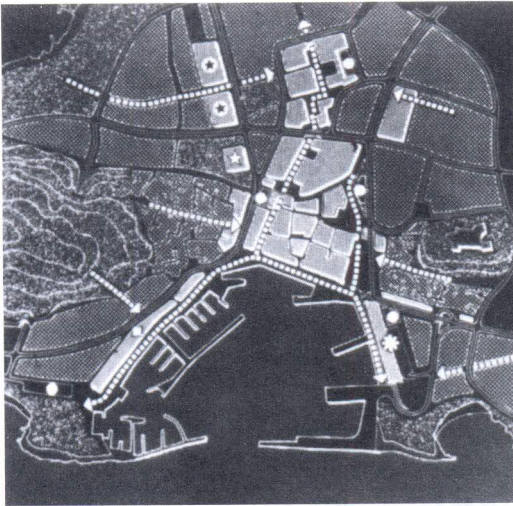
Appoggiati dal DAS, è in corso l'elaborazione di un supplemento con gli elenchi degli archivi originali delle matrici, per la maggior parte preservate, delle soluzioni architettoniche e dell'infrastruttura, anche se questo non era l'impegno dell'URBS, ma del committente e degli organi del governo locale.

L'Archivio nazionale prese in consegna a Split nell'agosto 2002 il completo archivio generale dell'URBS, e per regola, un esempio di tutti gli elaborati dei piani, progetti, studi ed altro materiale trovato (non ancora le matrici, però!), mentre ad altri eredi legittimi del committente (Città di Split, Ufficio Amministrativo Settore Urbanistico; Ufficio Servizi Regolamento Edilizio della Contea di Split e Dalmazia, e l'Agenzia Regolamento Territoriale) fu consegnata la documentazione con le matrici originali dell'archivio tecnico, oppure agli autori del materiale archivistico, che tutti continuarono le attività iniziate da URBS sia nell'ambito del Centro Mediterraneo dell'Eredità Edile a Split (che si occupa di ricerche scientifiche nel nucleo storico di Split con il Palazzo di Diocleziano), che nel Centro Attività Regionali con il Programma delle azioni di priorità del Piano Mediterraneo di azioni UNEP a Split.

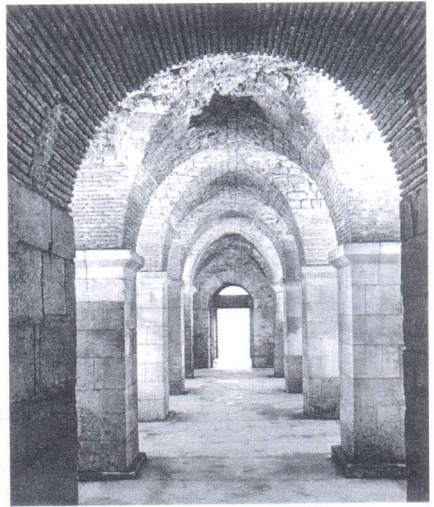

Shema organizacije Urbanističkog zavoda Dalmacije - Split 1972.

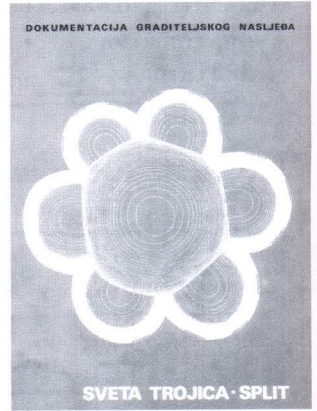

GUP Centar Split 1978. (B. Kalogjera)

*Središnja podrumaska dvorana
Dioklecijanove palače*

Publikacije Urbanističkog zavoda - Split